

'Voltooid leven' is vaak een rotleven

'Wil je een maatschappij waarin we vaststellen dat ouderdom een reden is voor euthanasie?'

foto colourbox

Interview | Onderzoekster: Ouderen willen meetellen, het gevoel hebben dat ze ertoe doen

ALWIN KUIKEN, REDACTIE GEZONDHEID & ZORG

Urenlang sprak ze met 25 ouderen die klaar zeiden te zijn met het leven en bezig waren met een zelfgekozen dood. Onderzoekster Els van Wijngaarden (38) wilde weten: hoe voelt het om op hoge leeftijd niet meer verder te willen? De gesprekken maakten een diepe indruk op haar. "Was er nog maar een plek waar ik me nuttig kon maken, of iemand die naar me wilde luisteren", kreeg ze te horen.

"Mensen klampten zich soms letterlijk aan mij vast, waren dolblij dat eindelijk iemand bereid was om uren naar ze te luisteren. Meerdere mensen boden aan om te helpen bij mijn onderzoek. Eén vrouw zei dat ze al dagenlang haar eigen stem niet meer had gehoord."

Dat getuigt niet van een voltooid leven, maar van een rotleven.

"Het heeft me enorm aangegrepen, inderdaad. Deze ouderen zien zichzelf als autonome mensen die zelf willen bepalen of ze een einde aan hun leven maken. Ze waren bijna allemaal lid van de NVVE, en droegen zo'n niet-reanimerenpenning. Ze waren er echt actief mee bezig. Maar aan de andere kant voelen ze zich ook kwetsbaar en heel afhankelijk, en hebben ze het gevoel dat ze er niet meer toe doen. Die

dubbelzinnigheid, daar hoor je weinig over. In de maatschappelijke discussie over euthanasie gaat het vooral over de rechten en plichten. Zo verlies je een deel van het onderliggende probleem uit het oog."

Over de achterliggende problematiek hoor je toch vaker?

"Ik bedoel dat de wens om te sterven niet alléén maar een individuele afweging is. Het gaat ook over hoe ouderen zich voelen als gevolg van hun plek in de maatschappij. Ik sprak een oudere man die vrijwilligerswerk deed in een museum. Hij zei: 'Ze behandelen me nog slechter dan de schoonmaker.' Nou zegt dat iets over hoe we met schoonmakers omgaan, maar ook welke waarde we toekennen aan productiviteit en het hebben van een betaalde baan. Er is een groep ouderen die zich stierlijk verveelt. Die willen niet dat er af en toe een vrijwilliger komt. Woedend werden sommige mensen als iemand zoiets suggereerde. Ze willen zich gewoon nuttig voelen, echt meedoen. Als mensen zich zo aan de zijlijn voelen staan, dan is dat misschien net zo goed een maatschappelijk als een individueel probleem."

Hoe moeten we dat oplossen?

"Een oplossing heb ik zo ook niet. Maar ik weet wel dat de huidige analyse van het probleem niet deugt. De NVVE is gekomen met de term 'voltooid leven', waarmee dit alles wat mij betreft een te montere bijklank heeft gekregen. Alsof het allemaal welletjes is geweest, afgerond. Maar als je uren met deze ouderen spreekt, merk je dat emoties als angst, schaamte en isolatie een rol spelen. De NVVE zegt: als zo iemand het leven wil beëindigen, dan moet dat met hulp van een arts kunnen. Ik zou aanraden om daar voorzichtig mee te zijn, zoals we dat ook zijn bij mensen met een depressie."

Wanneer deze ouderen euthanasie wordt onthouden, gaan ze zelf aan de slag. Zeven van hen hebben dat ook gedaan. Met pillen of poeders uit het buitenland maakten ze een eind aan hun leven, zonder hulp van een arts. Dat heeft toch alles in zich om uit de hand te lopen?

"Ik denk dat je het risico op een mislukte poging kunt minimaliseren, als je je goed laat inlichten. Daarin voorziet bijvoorbeeld een organisatie als De Einder.

"Maar als je dit als samenleving echt gaat faciliteren, dan kom je te leven in een maatschappij waarin we vaststellen: 'Ouderdom is een reden voor euthanasie'. Dan bevestig je als maatschappij toch het beeld dat het leven van die mensen niet van betekenis is? Dat moet je niet willen."

Zou u dat ook zeggen als het met de inname van pillen bij één van hen was misgelopen?

"Dat vind ik een moeilijke vraag. Ik zeg niet dat deze mensen niet dood zouden mogen, begrijp me niet verkeerd. Ik vind alleen dat we beter moeten kijken naar de achterliggende redenen. Twee vrouwen die met pillen een einde aan hun leven maakten, waren nog relatief gezonde zeventigers. Hun besluit was voor een groot deel ingegeven door de angst voor afhankelijkheid, om in je eigen poep te liggen. De metaforen die je hoort als er over het verpleeghuis wordt gesproken, zijn heel negatief. Dat is wel iets om over na te denken."

U heeft specifiek gezocht naar ouderen die al actief met het levenseinde bezig waren. In hoeverre is dat beeld representatief?

"Er reageerden 144 ouderen op onze oproep, maar hoe groot de groep is, daar zijn nog geen cijfers over. Wat we vaak vergeten, is dat onze opvattingen hierover zeer progressief zijn.

Omdat mijn onderzoek in een internationaal tijdschrift wordt gepubliceerd, werd er een serieus punt van gemaakt dat ik niet had ingegrepen terwijl ik wist dat sommige ouderen een einde aan hun leven gingen maken. In het buitenland kijkt men hier heel anders tegenaan."